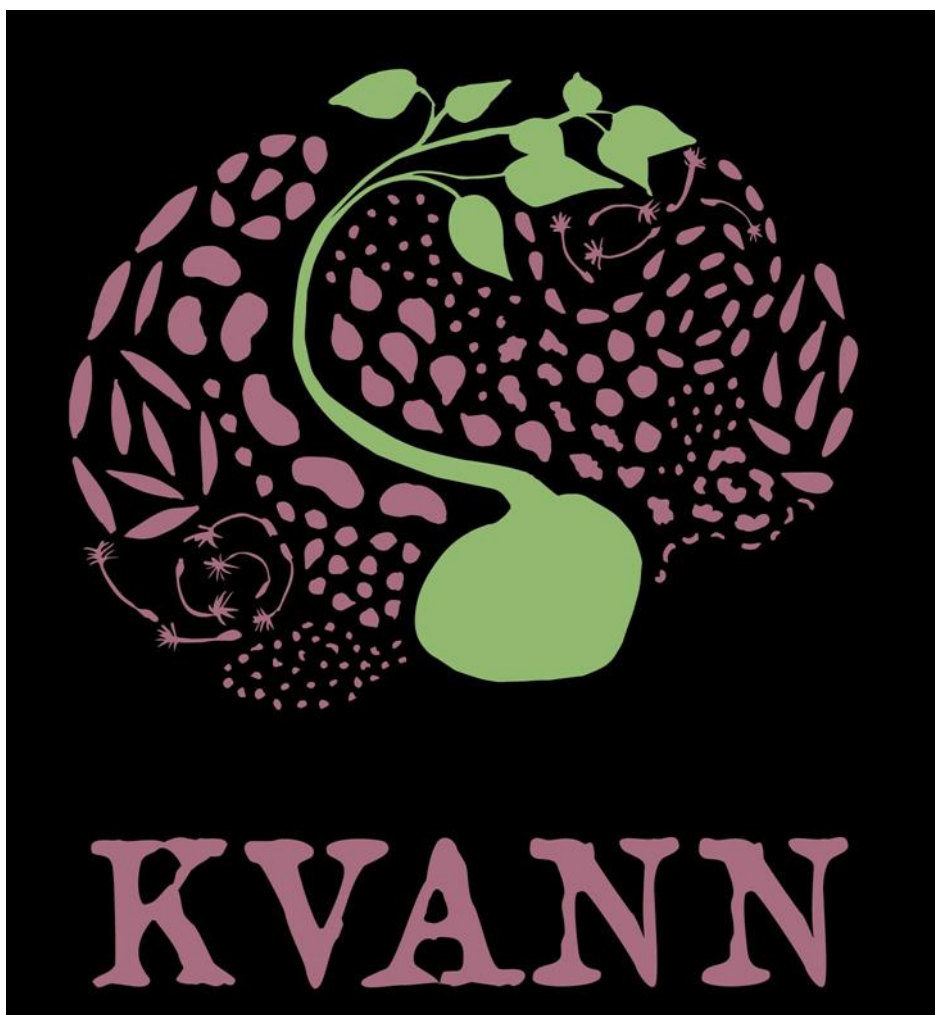

KVANNs NYHETSBRÆV #9

Kunnskap og Vern Av Nytteplanter i Norge / Norwegian Seed Savers

16. desember 2018

Web: <http://kvann.org>

Email: post@norwegianseedsavers.no

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/norwegianseedsavers>
(KVANNs FB gruppe hvor medlemmene er velkommen til å diskutere Nytteplanter!)

<https://www.facebook.com/KVANN.org> (KVANNs offisiell FB kanal)

Redaktør: Stephen Barstow

Velkommen til KVANNs Nyhetsbrev #9!

Kjære nye og gamle medlemmer i KVANN! Årets siste nyhetsbrev kommer litt senere enn jeg hadde planlagt, ikke på grunn av juleforberedelser, men senhøsten er et av de travleste tidene i forhold til hagen....høsting og lagring av ettårige grønnsaker i kjelleren, høsting, tørking og pakking av frø, samling av blad, visne bregner og andre materiale jeg bruker til dekking av enkelte mindre hardføre vekster i hagen og lagring av rotgrønnsaker i kjelleren, høsting, sortering av vinterepler til lagring i kjelleren, flytting av potter og krukker av mindre hardføre planter inn i kjelleren og kalde oppholdsrom i huset, deriblant noen kortdags rotgrønnsaker (oca/Oxalis tuberosa og yacon/Polymnia edulis) som drives frem til jul for å få større avlinger, innesåing av hvitløk bulbiller, bokhvete frø osv til fersk vintergrønt, høsting av flerårige grønnsaker til innedring senere i vinter (løvetann, pepperot, strutseving, diverse flerårige løk osv); og så er det frø til diverse frøklubber jeg er medlem av, dette fordi det er her det største mangfold av spiselige flereårige stauder og løk kan skaffes! – Scottish Rock Garden Club (SRGC), Alpine Garden Society (AGS), North American Rock Garden Society (NARGS), Sällskapet Trädgårdsamatörerna (STA) (om man sender frø bli man en «donor» og får velge flere frø fra frølistene)! Og nå i skrivende stund har frølistene kommet fra alle fire frøorganisasjonene med henholdsvis 5325, 5635, 3282 og 1871 forskjellige planter.....og bestillingen må inn fort om man vil sikre de spiselige godbitene, slik som hvitblomstret løvetannen Taraxacum hideoi og dobbelblomstret tigerlilje Lilium lancifolium «Flore Pleno»! Jeg holder også på å lage min egen frøliste som jeg bruker til privat bytting! Perioden november til januar er også den travleste tiden til såing av frø her på berget fordi frø av de fleste flerårige planter krever kuldebehandling for å kunne spire til våren! Never a dull moment for the seedaholic! Jeg ønsker alle medlemmer av KVANN en riktig god midvinterfeiring....snart går det mot lengre dager igjen! Takk til Eirik, Andrew og Aasta for bidragene! Stephen, leder og redaktør

1. Tilbud til årboka og rapportering

Takk til alle dere som har sendt inn rapporteringsskjema på Excel eller på annet vis! Vi har tidligere bedt alle medlemmer som har fått frø og planter gjennom KVANN å sende inn en enkel rapport helst i det vedlagte Excel format. Andrew McMillion har tidligere laget en kort video som forklarer hvordan alle kan lage sin egen rapport i EXCEL: <https://www.youtube.com/watch?v=TnRuAkhcfE>
Det er bare å ta kontakt med en av oss om dere har problemer. Når dere får nye frø eller planter gjennom KVANN, kan man legge inn i EXCEL arket (det er god praksis å ta backup regelmessig i tilfelle noe skjer!). Vi håper at dette også hjelper dere med å «huske» detaljene rundt nytteplantene dere dyrker og tilbyr. Vi er klar over at noen av dere har problemer med slike filer (også WORD). Vi finner en løsning på dette for hver enkelt. Jeg tar også med tilbud som sto i høstkatalogen så fremt jeg ikke får beskjed om det motsatte!

2. Er det noe dere ønsker?

Om dere ha noen spesielle ønsker på planter / frø dere vil ha i årboka i år, ta gjerne kontakt og jeg skal gjøre så godt jeg kan! Det samme gjelder fremtidige artikler i nyhetsbrevet eller andre ting dere vil at vi skal gjøre i KVANN! Vi er også interessert i at flere skriver for oss! Ta kontakt om du føler deg kallet!

3. Æresmedlem Åsmund Asdal

KVANNs andre æresmedlem utnevnt under årsmøte i Sogn i april er Åsmund Asdal. Åsmund er en biolog og agronom, som i dag har et av verdens viktigste jobber, ansatt ved Nordisk Genetisk Ressurssenter (NordGen) som Svalbards globale frøhvelvkoordinator. Fra 2001 til 2015 koordinerte han det norske nasjonale programmet for plantegenetiske ressurser ved Genressurssenteret og var en nøkkel person i etablering av Planteklubbene i 2006 og en uunnværlig støttespiller for oss som ledet klubbene de første 10 årene! Jeg (Stephen) ble først kjent med Åsmund under «Oppstartsmøte for planteklubber under Plantearven» på Victoria Hotell i Hamar 29. november 2006! Planteklubben for grønnsaker hadde hele 14 medlemmer på det tidspunktet og 4 av de, Jan Håkon Vikane, Veronica Lygre, Unni Østby Strand og Kari Trætteberg er fortsatt medlemmer!

Jeg var senere heldig å jobbe sammen med Åsmund i en Norsk-Bulgarsk prosjekt for å hjelpe til med etablering av en frøsamler-organisasjon i Bulgaria i 2014-2015 og på den måten bli bedre kjent med en hyggelig og dyktig person!

Figur 1 Åsmund i Strandja, Bulgaria i 2015 hvor vi hadde et felles prosjekt for å hjelpe Bulgaria i gang med en frøsamler-organisasjon (Bulgarian-Norwegian Heritage Seed project).

Åsmund var også med å bygge opp nasjonale plantesamlinger med gamle sorter av grønnsaker, bærvekster, frukt osv både i Landvik og andre steder. Jeg besøkte Landvik i 2012 og har skrevet om dette her: <http://www.edimentals.com/blog/?p=20382>.

Åsmund er sikkert en veldig travel mann i dag, men takket ja uten betenkningstid og velvillig stilte og holdt et spennende foredrag ifjor høst for oss på Kongsgården i Oslo. Som dere ha sikkert lest i høstkatalogen har vi en ny-gammel Norsk bønne takket være Åsmund! Han forteller «Seed Savers Exchange i USA har sendt en del frø til Svalbard, og da vi hadde 10 års jubileet vårt i slutten av februar deltok Lee Buttala fra SSE. Vi hadde en seremoni med å helle frø i vårt såkalte frø-rør og Lee

hadde med seg frø av en bønnesort som het 'Norwegian pencil'! Vi gleder oss å fortsette samarbeidet med Åsmund i årene som kommer!

Figur 2 Åsmund er i dag ansatt hos Nordgen. Her er han i mai 2011 under et Nordisk møte om plantegenetiske ressurser i samlingene av gamle pryddplanter hos Nordgen i Alnarp.

Om du vil høre mer om Åsmund kan du se de følgende NRK innslagene:

- Planting av en klonsamling av rabarbra med Åsmund og Vivian Stølen fra Hagebruksmuseum på Dømmesmoen i 2013
<https://tv-ne.nrk.no/serie/distriktsnyheter-soerlandet/201305/DKSL99052913/avspiller> (fra ca 12:55)
- Norge rundt fra Svalbard i januar 2016: <https://tv-ne.nrk.no/serie/norgerundt/2016/DVNR04000216/avspiller>
- Om 10 årsjubileum for Svalbard globale frøhvelvet (februar i år) <https://tv-ne.nrk.no/serie/kveldsnytt/201802/NNFA23022618/avspiller> (fra ca. 7:40)
- Om Norske frukttre-samlinger: <https://tv-ne.nrk.no/serie/norgerundt/2016/DVNR04000216/avspiller>

4. Om eplet Charlamowsky av skoghage-gartnaren hos Kvann

Charlamovsky (A. F. A. Diel: Systematische Beschreibung der vorzunlichsten in Deutschland vorhanenen Kernobstsorten, II. Frankfurt a. M., 1823).

Borowinka (Revue hortocolle. Paris, 1829). Duchess of Oldenburg (Robert Hogg, The Apple and its varieties. London, 1859). Oldenburg (S.A. Beach m.fl.: The Apples of New Yourk, II. Albany, 1905).
Modningstid: September. Holder seg til november

Jeg har valgt denne klonen da jeg alltid har likt navnet og syntes det høres ut som en annerledes sort. Den er av Russisk opphav, og det er mange gode forskjellige landsorter der som er utforsket fra min side. Svenske, finske og russiske sorter er det stort mangfold av og jeg har inntrykk av at de har samlet en del. Det er kilder og tanker jeg har utifra studier av planteskole katalogen til Blomquist (http://www.blomqvistplantskola.com/index.php?route=product/category&path=104_121&page=2) for en stund tilbake da man var så heldig å få slikt i posten. Klonen er av Russisk opphav. Diel har rett nok hevdet at den skulle stamme fra Persia, men denne meininga har ikke funnet støtte hos noen

Figur 3

seinere pomolog. Klonen blei dyrka i Tyskland alt omkring 1700 tallet, og kom til England i 1824. I Danmark er den planta fra 1840 åra, og ventelig om lag samtidig i Sverige. I 1940 ble den dyrka i kort sagt alle fruktproduserende land. Hos oss har den vært planta fra midten av forrige århundre. Her i landet er det spreidt en klon ved navn Rodovitka, som er skildra i Selskapet Havedyrkingens Venners medlemsblad, 1925, av professor H. Misvær. Men denne klonen er så lik Charlamovsky at den ikke kan skillas. Det er sikkert samme klon. Jeg fikk kjøpt podekvist fra Hjeltnes Gartnerskule sin historiske klonsamling. Treet har kraftig vekst, mens treet er ungt; etterhvert som det begynner å bære utbreie den seg og danner ei rund krone, med veike greinfester, så en ofte er utsatt for snøbrekk og flenging; når snauvt medels storleik. Svake grunnstammer m9 b9 m26 er da ikke å anbefale, men mer en klon for frøstammer.

Figur 4

Pollenkloner: Oranie, Bismarck (blomstrer litt for seint). Klonen setter ellers rikt med frukt når den blir planta sammen med kloner som blomstrer medels tidlig.

Det er en svært hardfør klon. Trivs og gir stor avling i innlandbygdene på Østlandet og nokså høgd over havet og langt nordover. Får vakrest frukt i lettere jord. Klonen bærer tidlig og rikt til og med på sterkvoksende grunnstamme, så det er knapt grunn til å bruke svaktvoksende grunnstamme.

Greinen har problemer med brekk på grunn av tyngde av snø eller frukt (i rike fruktår), så det er en ide å binde eller støtte den opp. I innlandsbygdene er den svært hardfør mot soppsjukdommer, mens i kystklima får den mye skurv og kreft. Charlamosvky bærer tidlig, rikt og årvisst. Frukt er et typisk husholdningseple; og da det ser riktig vakkert ut, er det lett å selge. Framifrå til planting i privathager til eget bruk, fordi treet er fruktbart, eplet vakkert og høver seg til husholdningsfrukt

5. 1. november frist for medlemskap

På siste styremøtet ble det bestemt at alle som meldte seg/ melder seg inn i KVANN etter 1. november får også medlemskap for hele 2019 (NB! Man er formelt innmeldt så snart vi har registrert betaling i banken!)

Leter du etter en meningsfull miljøvennlig julegave til et familiemedlem med grønne fingre? Kanskje vil et medlemskap i KVANN være en god ide? Kontingenten for 2019 er fortsatt kr 200 og betales til kontonummer 1254 62 48354 og merkes med «kontingent + navn på medlemmet + kontakt epost» Bedriftsmedlemskap koster 400 kr og merkes med «kontingent bedrift+ bedriftens navn».

Det nye medlemmets kontakt detaljer bør også fylles ut her:

<http://www.norwegianseedsavers.no/bli-medlem>

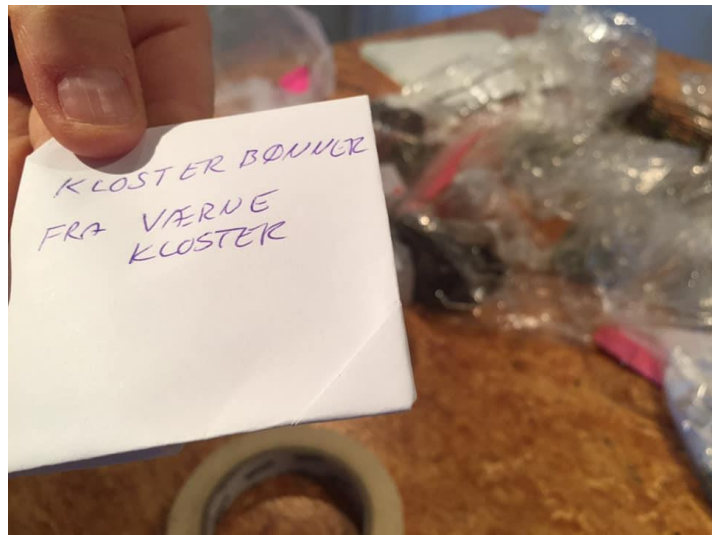
6. Frøkurset i Stavanger

Vi møttest i Stavanger helga 26-28.10. 2018

Frå styret i KVANN var Eirik Lillebøe Wiken, Kjell Hødnebo og Aasta Uri med. Lokale krefter var óg med og arrangerte, Tone Lise Østbøe arrangerte søndagens hagevandring og omvising i hennar flotte urbane dyrkingslab/ drivhus på Storhaug. Stein Tofte hadde med interessante planter og frø frå sine strandvollar og steingjerder på Randaberg.

Frå vår søsterforeining i Danmark, Danske Frøsamlerne var vi så heldig å få Søren Holt til å halde eit svært interessant foredrag om frødyrking for begynnere. Dette var grundig men lettfatteleg lagt fram og var, trass i eit omfangsrikt og mangslungent tema likevel lett å følge for dei fleste. Det var diskusjon i pausen. Vi viste til slutt filmen Seed – the untold story og hadde litt prat om den til slutt, om frøforedlingens utfordringer og då særleg blick på mangfold og genetisk variasjon.

På søndag var det hagevandring på Storhaug og besøk på Rosendal og Ramsvik kolonihager der vi vart gjestfritt mottekne og fekk nydeleg suppe. Det vart eit nytt seminar med Søren Holt, denne gong «Frøformering i bakhaven» - eit litt anna perspektiv, meir om korleis ein kvar kan lykkast i eigen hage. Det var nydeleg etter ein svært våt haust fekk vi ei helg med perfekt vêr. Alle var svært godt nøgde med fagleg påfyll og møte med nye likesinna hage- dyrkings- og frøinteresserte. Det var mellom 25 og 30 deltakarar begge dagar, dei fleste lokale frå området rundt men óg mange tilreisande med til dels ganske lang reiseveg. Vi var svært godt nøgd med helga i Stavanger og kjem gjerne attende! (Tekst og bilder: Aasta Uri). Ta kontakt med oss i styret om du har lyst til å være med å arrangere en lignende helg neste år der du bor

Figur 5 Glimt fra første dagen av frøkurset i Stavanger: Søren Holt holder foredrag (øverst); Stein Tofte demonstrerer tang som vekstmedium- med tang frå tangvollar på Randaberg hvor han dyrker kål og andre strandplanter direkte i tangvollane; det ble tid selvsagt til litt frøbyttig; (nederst) i Tone-Lises flott gjenbrukt drivhus og en bild dame med *Artemisia annua*.

Figur 6 Takk til Tone Lise Østboe for det nydelige været og flotte lokaler hos Rosendal og Ramsvik kolonihage.

7. Sveits og Pro Specie Rara

7. april 2018 var jeg (Stephen) et av initiativtagerene og deltager på et symposium i et gammelt kloster i Stans, Sveits for å utforske potensialet til flerårige dyrkingssystemer for resiliens og regenerativt landbruk (The Potential of Perennials for Food Resilience symposium). Over 100 pionerer, utøvere, akademikere og entreprenører var med på dette spennende fremtidsrettet symposium. Mountain Gardener Joe Hollis fra USA samt Felipe Pasini av Life in Syntropics var også invitert. Utfallet er oppsummert i en tysk artikkel (bruk Google oversetter) <https://www.perennials-resilience.org/s/Zukunftsfahige-Agrarokologie.pdf>. Maten var reklamert på forhånd som en «lifetime perennial experience», laget fra et mangfold av ville spiselige vekster som vi samlet inn på dagen før (se artikkelen).

For å prøve å dra nytte av den lange flyturen brukte jeg anledningen til å holde flere foredrag og jeg besøkte også KVANNs søsterorganisasjon Pro Specie Rara i Basel. Jeg fikk en omvisning av lokalene med direktør Béla Bartha (siden 2002) og leder av utdanning, Esther, bla et spesielt klimakontrollert rom (15 C og 15% fuktighet) hvor de oppbevarer frøene. Demonstrasjons-bedene og kontorene til Pro Specie Rara ligger i Merian Gärten, en botanisk hage i Basel. Jeg ledet en tur av Pro Specie Rara hagene og de botaniske samlinger på jakt etter flerårige matplanter etterfulgt av et kveldsforedrag

på Markthalle i sentrum av Basel! Dette er virkelig et fantastisk sted for en frøsamler organisasjon å være lokalisert! Se også <http://www.edimentals.com/blog/?s=switzerland> og <http://www.edimentals.com/blog/?p=19052>

Figur 7 Jeg har aldri sett så mye ramsløk (Allium ursinum) som i Sveits, det var overalt og opptrådte som «ugress» mange steder i offentlig beplantninger.

Figur 6 På besøk hos Pro Specie Rara i Basel

Figur 8 Det var en god del flerårige grønnsaker i bedene hos Pro Specie Rara; her Ewiger Kohl (Eeuwig moes) fra Belgia og Tyskland (tilbudt i høstkatalogen)

8. Beredskapshagen

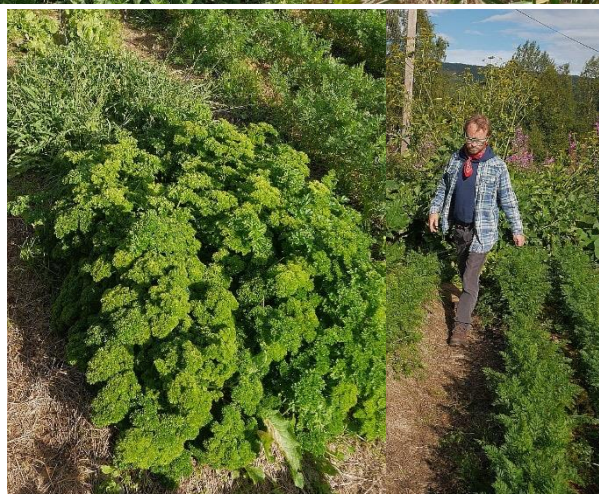
Som jeg har nevnt tidligere har gartnerlærer (fra Gjennessad) Anders Nordrum i Valdres sammen med Torstein Jæger Dalen (en pensjonert hvitløks dyrker på hele 1050 moh også i Valdres!) sagt seg villig til å lede KVANNs hvitløk-laug, noe vi er svært glad for! Anders er den mest kunnskapsrik grønnsaksdyrker jeg har møtt de siste årene. I forbindelse med at jeg holdt foredrag hos Valdres Sopp og nyttevekstforening tidlig i august 2017 på Vaset var det flere som snakket varmt om Anders og hans engasjement og ikke minst en spesiell hvitløk som han og Barbro fikk fra en hviterussisk munk tidlig på 2000-tallet. Hvitløken viste seg å være svært robust og ga gode avlinger hos Anders og Barbro, de begynte å dele den med andre og med forsker-gener satt han i gang på eget hånd å lære mer om hvor i Norge denne sorten kunne dyrkes og, lokalt, a sammenligne dyrking i forskjellige høyder! Til dette formålet startet Anders opp en FB gruppe «En hvitløks vandring høyt og lavt i Norge» (se <https://www.facebook.com/groups/126595354640631>). Jeg elsker en god plantehistorie og hadde lyst til å besøke Anders, men han var dessverre ikke hjemme den helgen jeg var i Valdres. Anders har også en spennende blogg DATSJA (<https://www.datsja.no>) med undertittelen «Fra jord der du bor: Kjøkkenhagen som matvareberedskap». På en Russisk datsja (kolonihage) lærte man av hverandre hvordan man kunne få mest mulig ut av hver kvadratmeter jord, og hvordan man best kunne lagre, tilberede og konservere markens og naturens grøde...og det samme kan sies om Anders sin DATSJA! Barbro og Anders mener at matvareberedskap i Norge er skremmende dårlig og gjennom DATSJA ville de prøver å hjelpe folk til selv-hjelp gjennom bloggen og andre tiltak! Nå har de kommet med i et NRK TV program: <https://tv.nrk.no/serie/innafor/2018/MDDP12100318> (fra ca. 14:30)

Etter mitt besøk i Valdres reiste jeg videre til Voss hvor styremedlem Eirik Lillebøe Wiken hadde arrangert et besøk hos et av de siste gårdene som dyrker Vossakvann, Olde i Bordalen (Eirik Lillebøe Wiken). Etter det var vi Hardanger for det årlige Perennialen (nr 3 i rekke) hvor vi besøkte Alvastien Permakultur LAND senter, Baroniet Rosendal og Hardanger Akademiet i Jondal, hvor årets Nordisk

Permakulturfestivalen ble arrangert! Etter Perennialen skulle Eirik og jeg reiser til Hurdal (KVANN styremøtet!). Jeg kom på ideen at vi kunne kanskje besøke beredskapshagen i Valdres på veien...og, ja, Barbro og Anders var hjemme og hadde lyst til å vise oss hagen der de bor (nær Fagernes) ved 400 moh og også, om vi hadde tid, et annet felt på stølen hvor han også hadde plantet hvitløk (og potet). Ja takk svarte vi! Beredskapshagen var stappfull av fantastiske grønnsaker som var gjødslet av neslevann fra planter samlet fra skogskantene i nærheten...her var det virkelig kortreist mat! Etterpå var vi en tur opp til stølen og her har Anders oppdaget at hvitløk trives veldig godt!

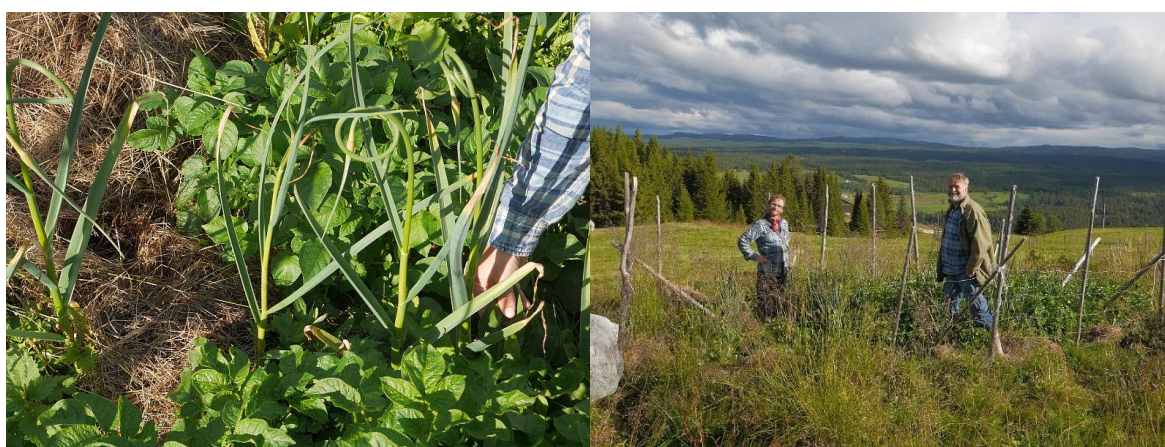
Men, høydepunktet for meg var feltet av hvitløk med potet på stølen på nær 960 moh! Jeg skrev følgende etter besøket «Jeg var imponert over de høytliggende hvitløkplantene i Valdres, men dette er med å bekrefte det jeg har sagt under alle mine foredrag de siste årene at jeg mener at vi kunne dyrke mye mer mat i Nord-Norge og fjellbygdene ved å bruke flerårige grønnsaker...de kommer raskt igang på våren og utnytter sesongen optimalt...!»....det er bare å se hvor godt rabarbra og kvann vokser i god jord på fjellet! Både hvitløk og potet er egentlig flerårige i at vi ikke starter fra frø hvert år. Flere av oss i KVANN ønske å etablere forsøksfelt for en rekke andre flerårige grønnsaker i fjellet og arktiske strøk og stølen til Anders kan bli et av dem! Vi diskuterer også å organisere dette i et Fjell-laug! Jeg satt hvitløken fra Hviterusland for første gang i høst!

Det er ikke bare hvitløk og datsja kulturen i Russland Anders henter inspirasjon fra. Han har også kommet i kontakt med flere av våre nye landsmenn som har tatt med seg spennende planter og teknikker, noe han også blogger om!

Figur 8 Besøk på beredskaphagen til Barbro og Anders i Valdres med skogshage gartneren Eirik.

Figur 9 Hvitløk og potet på stølen i nær 960 moh i Valdres!

9. Kurs hos Anders «Fra frø til småplante i vinduskarmen

Anders Nordrum av datsja.no (se ovenfor) holder vinterkurs lørdag 19. januar: «Med kjøkkenhagen i et beredskapsperspektiv, er forkultur av gode småplanter - uten bruk av tilleggs-lys og med helt enkle hjelpemidler - viktige kunnskaper og ferdigheter». Se

<https://www.datsja.no/blogg/2018/12/13/dagskurs-fra-fr-til-smplante-i-vinduskarmen-19-januar>

10. Portuguesisk Perennial Kale!

Jeg (Stephen) har også vært i Portugal i høst og holdt flere kurs i Sintra, Mertola og Herdade do Freixo do Meia! Jeg har laget en rekke korte artikler fra denne innholdsrike non-stop turné på min webside og lenkene kan dere finne her: <http://www.edimentals.com/blog/?p=20166>

Høydepunktet var når jeg endelig fant Couve de Estaca, en portugisisk flerårig kål som jeg har lett etter i mange år (jeg fortalte om den i min bok), i hagen til et økosamfunn hvor jeg skulle holde kurs!

Figur 10 Portugesisk flerårige kål Couve de Estaca i hagen til Janas Ecovillage

11. KVANNs Årsmøte i Trondheim

Sett av helgen 3. – 5. mai til KVANNs Årsmøte som denne gangen blir i Trøndelag (enten på Ranheim eller Malvik). Vi kommer tilbake senere med programmet og overnattings-tilbud! Velkommen!

12. Nytt fra KVANN-laugene

Andrew og Stephen koordinerer dette arbeidet. KVANN etablerer plantelaug og tema-laug for å øke kvalitetssikringen og å få bedre kontakt mot medlemmene.

Laugene som enten etablert eller under etablering finner dere nedenfor. Ta gjerne direkte kontakt med laug-lederen om du vil være med på et laug! Vi leter fortsatt etter en person som kan være med å koordinere KVANNs potet laug.....ta kontakt om den person er deg!

Frukt: Eirik Lillebøe Wiken (alvastien@gmail.com) og Kjell Hødnebo (kjell.hodnebo@gmail.com)

Angelica (Kvann) slekten: Karl Aakerro (<http://archangelica.no>)

Brassicaceae (kålslekten: grønnkål, hodekål osv.): Andrew McMillion (amcmillion@mac.com)

Rosaceae (roser): Lasse Elden (planteklubbforroser@gmail.com)

Amaryllidaceae (Allium unntatt kepaløk og hvitløk): Stephen Barstow (sbarstow2@gmail.com)

Hvitløk: Anders Nordrum (anno61@hotmail.com) og Torstein Jæger Dalen

Flerårige grønnsaker og edimentals: Stephen Barstow (sbarstow2@gmail.com)

Amaranthaceae (Spinat, amarant, hagemelde): Andrew McMillion (amcmillion@mac.com)

Apiaceae (gulrot, pastinakk, karve osv.): Andrew McMillion (amcmillion@mac.com)

Cucurbitaceae (squash): Vi ønsker velkommen ny laug-leder Jean Paul Marie Espedal (Jmair666@gmail.com)

Vi har også planer om å etablere et **City** laug (for bydyrkere) og et **Andelslandbruks** laug.

(NB! Vi ser for oss at samme person også kan være leder for flere laug!)

Om du har forslag til andre laug ta gjerne kontakt med oss! Du behøver ikke nødvendigvis være ekspert. Ekspertisen kan hentes fra laug i de andre nordiske land som har holdt på med dette i mange år eller andre i styret som har kompetanse men ikke tid til å være laugsleder kan gi råd!

13. Nytt fra KVANNs Kvann-laug

Karl Aakerro i bi-O design er KVANNs laugsleder for Angelica-slekten. Han jobber som sagt med et langsiktig prosjekt for å etablere en ny linje av Vossakvann med mest mulig stabilisering av egenskapen fylt stengel. Inntil videre beskrives både dette prosjektet og bevaringsarbeidet for de eksisterende linjene på <http://archangelica.no>. Vi oppfordrer medlemmer av KVANN som ønsker å være med på KVANN-lauget og/eller etablere Vossakvannfelt om å ta kontakt med Karl (adressen ligger på websiden). Karl har fortsatt frø av Markusteigen-linjen!

14. Etterlysning av flerårige nytteplanter

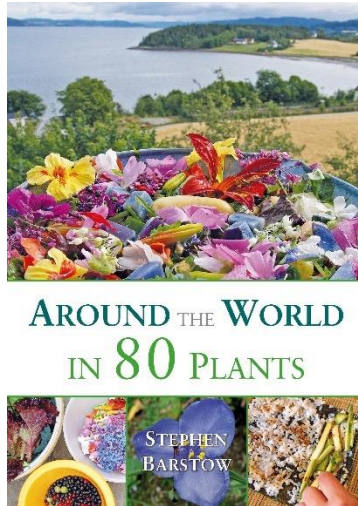
KVANN ønsker tips om gamle flerårige mat- og krydderplanter og spesielt LØK (Alliumslekten; feks pipeløk, luftløk, bendelløk, seiersløk, gressløk, rosenløk osv.). Vi ønsker kun informasjon om plantemateriale som sannsynligvis er minst 50 år gammelt eller eldre. Det kan være en plante som er arvet fra bestemor, eller som fortsatt står i bestemors hage. Innsamlede planter blir plantet i den nye Allium hagen i Ringve Botaniske Hage i Trondheim. Planter som har forvillet seg ut av hager er også av interesse. Vi er også interessert i asparges *Asparagus officinalis*, stolt henrik *Chenopodium bonus-henricus*, skorsonnerot *Scorzonera hispanica*, stjernemelde *Hablitzia tamnoides* og vadderot *Phyteuma spicata*, samt eldre krydder- og medisinske urter. Disse kan være av interesse; løpstikke, estragon (fransk og russisk), spansk kjørvel, kvann, kalmusrot, malurt, timian, isop, fennikel, sitronmelisse, kattostene, mynter m.fl. Vill vasspepper *Polygonum hydropiper* er også av interesse. Stephen Barstow er takknemlig for alle tips, helst med bilder. sbarstow2@gmail.com eller tlf. 91529516

15. Webansvarlig, utviklere og revisor søkes

Vi søker fortsatt etter webansvarlig og et medlem som kan hjelpe oss å utvikle websiden (Wordpress). Vi søker også etter revisor!

16. Around the World in 80 plants til jul?

Jeg (Stephen) selger selv for første gang kopier av min bok gjennom min webside. Med signatur / dedikasjon koster boka kr 250 pluss porto! Bestill ved å ta kontakt på email. Jeg tar VIPPS (91529516), Paypal eller bankoverføring!

17. Rapport fra Lets Liberate Diversity møte av CSB i Europa

4.-5. Oktober møtte representanter fra ulike europeiske organisasjoner som fokuserer på å bevare plantemangfold og frøfrihet i Frankrike for å styrke nettverket og samarbeid mellom ulike nasjonale organisasjoner i Europa. Til stede var representanter RMRM (Belgia), Irske Seed Savers, Danske Frøsamlerne, KVANN (Norge), Finske Seed Savers, Zea Mais (Portugal), OMKI (Ungarn), Magház (Ungarn), Red den Semillas (Spania), ProSpecieRara (Sveits), Rete Semi Rurali (Italia), Crocevia (Italia), Réseau semences Paysannes (Frankrike), BEDE (Frankrike) og SEED (Luxembourg). Andrew McMillion representerte KVANN

En stor del av møtet handlet om Lets Liberate Diversity mangfoldighetens mål. Hva er fordelene med et samarbeid mellom frøorganisasjoner i Europa? Hva kan hver organisasjon bidra med? Ved hjelp av ulike problemer ble det opprettet dialog som resulterte i mange verdifulle ideer. Styrket samarbeid mellom organisasjonene betyr også at alternativ frøbevegelse kan få sterkere stemme på høyere organer i EU.

DYNAVERSITY (www.dynaversity.eu) er et prosjekt finansiert av EU Horizon2020-programmet. Prosjektet har flere deltakende organisasjoner fra forskjellige land. Ulike organisasjoner svarer på ulike fagområder. INRA, et fransk forskningsinstitutt, er ansvarlig for vitenskapsområdet. SEED fra Belgia og Miljøvitenskapsforskningsgruppen fra Ungarn arbeider med de sosiologiske problemene. Arcadia International fra Belgia med politiske spørsmål. Europeisk koordinering La oss befri mangfold og Rete Semi Rurali (Italias) utgjør prosjektets frynsegruppe. Prosjektet har også URGENCI, som er et internasjonalt nettverk for CSA (andelslandbruk). Federpachi er en italiensk gruppe for nasjonalparker, Formicablu er ansvarlig for den vitenskapelige kommunikasjonen og CIRAD fra Frankrike for internasjonale utviklingsproblemer. Prosjektets hovedmål for in situ bevaring er delt inn i 6 poeng:

1. Bidra med en oppdatert definisjon av begreper som *ex situ*, *in situ* og *on farm conservation*. Dette for å styrke kapasiteten til in situ bevaring.
2. Lag et kart over den kulturelle og sosioøkonomiske scenen til PGRFA (plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk) i Europa. Dette vil inkludere aktører, deltaker nettverk, steder og deltakere omkring in situ, on farm og ex situ bevaring.
3. Opprett SKEP (Sharing Knowledge and Experience Platform) med sikte på å fremme samarbeid og nettverk mellom ulike aktører og organisasjoner.
4. Begynn felles aktiviteter og nettverk for PGRFA, støtte opprettelsen av CBS (Community Seed Banks) og lage verktøy for håndtering av oppformert mangfold (for eksempel databaser ved å dele tekniske håndbøker).

Dette har KVANN informert Ldir og Mattilsynet om og er i diskusjon med Mattilsynet om tolking av regler for ikke kommersielle frø i Norge ihht såvareforskriften. Mattilsynet har informert KVANN at de skal lage en lignende guide til tolking av reglene som de skal legge ut på hjemmesiden sin. KVANN blir da også sett på som «frøbank eller lignende» som gir oss muligheten til å selge ikke kommersielle frø uten å registrere oss som en såvareforretning.

Videre resulterer det i at vi ser på modeller fra Sveits og Irland der salg av frø og plantematerialer er en vesentlig del av budsjettet til nasjonale frøorganisasjoner som vi muligens kan kopiere.

Laug:

I likhet med våre søster-organisasjoner i Sverige og Danmark har vi i 2018 satset på å etablere flere plante-laug for å kvalitetssikre arbeidet med å ta vare på et mangfold av nytteplanter og øke interessen for de forskjellige planteslekter. Vi satser både på å ta vare på gamle sorter, men også testing og foredling av nye i forskjellige landsdeler og høydesoner. I gruppene går man mer i dybden enn det som er mulig ellers. Vi diskuterer også etablering av laug etter tema, feks bydyrking, dyrking i fjellet og etablering av et andelslandbruks laug.

Nordisk Laug samarbeid:

Styret i KVANN har bestemt at vi skal samarbeide med Nordiske og Nord-europeiske frøorganisasjoner for å styrke laug arbeid på tvers av grensene. Håpet er å få til et møte av organisasjonene som har laugsledere for å styrke arbeidet og kunnskap om hvordan man organiserer frø og plante laug ved å bringe alle laugsledere sammen.

(Andrew McMillion)